

Aantastingen door insecten en mijten op bomen en struiken in 1980

Infestations by insects and mites on trees and shrubs in 1980

W. Schuring

Rijksinstituut voor onderzoek in de bos- en landschapsbouw
"De Dorschkamp", Wageningen

Aan de hand van de gegevens, zoals deze door onze waarnemers zijn ingestuurd, is het overzicht samengesteld van de in het voorgaande jaar meest schadelijke bosinsekten. De meest opvallende aantastingen worden kort toegelicht.

De aan de wintervlinder verwante spanrups *Agriopsis aurantaria* Hb. vrut in de boswachterijen Grolloo en Schoonloo ca. 70 ha lariks kaal. Ook de uit beuken bestaande randrijen werden niet gespaard. Dit insect heeft slechts één generatie per jaar zodat beide houtsoorten later in het seizoen weer uitliepen. Of er toch nog sterfte onder de bomen zal optreden is vooralsnog niet duidelijk. De vlinders vlogen massaal in november, waarbij werd waargenomen dat het mannetje het vleugellose vrouwtje tijdens de paring kan vervoeren. Deze verspreidingswijze kan het optreden van nieuwe haarden veroorzaken. Er bestaat een kans op een hernieuwde aantasting in 1981. Deze spanrups is nog niet eerder in ons land op zo'n grote schaal opgetreden. Voor verdere gegevens wordt verwezen naar het NBT 1981, 53 (1): 15-18.

Op verschillende plaatsen in De Peel trad de plakker (*Lymantria dispar* L.) zeer schadelijk op. Bij Vredepeel moest 70 ha berk, lariks, Amerikaanse en inlandse eik, Corsicaanse en groveden in het complex "Kempkensbergse Bossen" het ontgelden. De rupsen lieten de *Prunus serotina* vrijwel ongemoeid. De bomen liepen na de kaalvreterij, mede onder invloed van ongunstige groeiomstandigheden, zeer laat uit. De Amerikaanse eik vormde eerst pas in augustus weer blad, terwijl de lariks op dat moment nog kaal stond. Mede dankzij een virusziekte en parasitering van de poppen door Tachiniden (sluipvliegen) is de plaag hier grotendeels ingestort. Er zijn weinig eispiegels aangetroffen. In de omgeving van Deurne vrut de plakker ca. 40 ha loof- en naaldhout kaal. Ook hier is de plaag ingestort met als gevolg dat er vrijwel geen eilegels zijn geproduceerd. Opvallend was dat de vlinders vrij klein van stuk waren, wat betekent dat zij gedurende hun larvale stadium niet voldoende voedsel hebben gekregen. Ook de Amerikaanse eiken langs de weg van Someren naar Heeze hadden ernstig te lijden. Bij Mariapeel was de door rupsen van de plakker veroorzaakte schade aan berk en populier tamelijk gering.

Summary: see p. 178

Nadat in 1978 na een afwezigheid van tientallen jaren bij Ughelen door de nonvlinder (*Lymantria monacha* L.) enkele hectares lariks en beuk waren kaalgevreten en schade hier en elders in het land in 1979 achterwege bleef, deed dit insect dit jaar weer van zich spreken. In het grensgebied van België en Nederland, nabij Reusel (N.Br.), werd aan de Nederlandse kant van de grens ongeveer 1 ha groveden en fijnspar kaalgevreten. Op Belgisch grondgebied was de aantasting veel groter. De plaag is verdwenen: slechts een enkele rups kwam aan verpoping toe en vlinders werden helemaal niet meer aangetroffen.

Door het hele land werden eiken kaalgevreten door de groene eikebladroller (*Tortrix viridana* L.) al of niet in combinatie met de grote en de kleine wintervlinder (*Erannis defoliaria* Cl. resp. *Operophtera brumata* L.). De beide wintervlindersoorten waren hier en daar tevens verantwoordelijk voor het kaalvreten van ander loofhout. Periodiek komen deze insecten tot massale vermeerdering. Aangezien zij slechts één generatie per jaar hebben kan het loofhout later in het seizoen wederom uitlopen en is bestrijding derhalve niet direct noodzakelijk. Aantastingen door de groene eikebladroller kan men voorkomen door gebruik te maken van zogenaamde laatuitlopende eiken. De resistentie van deze eiken berust op het feit dat de synchronisatie tussen waard en beschadiger is verbroken: als de rupsjes uit de eitjes komen zijn de bomen nog kaal, waardoor zij van honger sterven.

Evenals in het voorgaande jaar veroorzaakte de heidekever (*Lochmaea suturalis* Thoms.) weer grote schade aan onze heidevelden. Diverse heideterreinen in de provincies Friesland, Drente, Noord-Holland, Overijssel, Gelderland en Limburg werden ernstig beschadigd.

Nadat in 1946 voor de eerste maal bij Delden (Ov.) en in 1956 voor de tweede maal langs de weg van Sittard naar Roermond (1956) een aantasting door de schildluis *Kermes quercus* L. op eiken was voorgekomen, werd in 1980 voor de derde keer melding ge-

Lariksopstand kaalgevreten door de spanrups *Agriopsis aurantiaria* (Grolloo).

maakt van dit insect in ons land. Ditmaal betrof het enkele tientallen eiken aan de kasteellaan Oosterhof (Rijssen, Ov.). Dikke eikenstammen en takken waren massaal met deze schildluis bezet, waarbij zij zich voornamelijk hadden vastgezogen in de bastgroeven. De bomen zagen er vitaal uit; of zij er enige schade van zullen ondervinden is niet bekend. De literatuur omtrent dit insect is erg summier; zo is onbekend of we hier te maken hebben met een zwakteparasiet of een primaire beschadiger. Bestrijding heeft in het afgelopen jaar niet plaatsgevonden en de ontwikkelingen zullen dit jaar nauwlettend in de gaten worden gehouden. Op vele plaatsen in het land was de groene sparrreluis (*Elatobium abietinum* Wlk.) schadelijk op fijnspar en sitka. De luizen zijn al vroeg in het voorjaar actief, soms zelfs al tijdens vorstvrije periodes in de winter. Het schadebeeld op de beide sparrsoorten verschilt: bij de fijnspar verkleuren de overjarige naalden bruin; de sitka laat haar naalden, ook al zitten er slechts enkele zuigplekjes op, meteen vallen.

Van de bladwespen waren alleen de rode dennebladwesp (*Neodiprion sertifer* Geoffr.) en de sparrbladwesp (*Pristiphora abietina* Christ.) verantwoordelijk voor enige schade van betekenis. In vergelijking met afgelopen jaren nam het aantal aantastingen door deze bladwespen toe.

In de Flevopolders en in Brabant tastte de schimmelluis (*Phloeomyzus passerinii* Sign.) op verschillende plaatsen populieren aan. Met name de kloon 'Dorskamp' toonde zich erg gevoelig. Andere, vlak

naast 'Dorskamp' staande klonen zoals 'Robusta' en 'Oxford', waren geheel vrij van aantasting. Veelal vertoonden de aangetaste bomen bastscheuren. Het is nog onduidelijk of de schimmelluis een zwakteparasiet of een primaire beschadiger en de veroorzaker van deze scheuren is. Van dit insect is in Nederland nog erg weinig bekend; vastomlijnde uitspraken zijn daarom niet te doen.

Opvallend was dat vrijwel nergens meer de bastaardsatijnvlinder (*Euproctis chryorrhoea* L.) overlast veroorzaakte. Ook in gebieden die buiten de bestrijdingsactie van 1978 vielen was sprake van een sterke teruggang van de populaties.

Naast het algemeen voorkomende lariksmotje (*Coelophora laricella* Hb.) trok de luis *Schizolachnus pineti* Fa. dit voorjaar sterk de aandacht. Dit insect wist zich massaal te vermeerderen en de voorjarige naalden van talrijke grovedennen waren bedekt met deze grijspaarsige, lichtwollige luis, die echter geen schade van betekenis veroorzaakte.

Tenslotte nog een opmerking over onze twee belangrijkste Ipsen. Schade door de lariksbastkever (*Ips cembrae* Heer) is vrijwel niet gemeld. Het lijkt er op dat de populatie van dit insect aan het teruglopen is, mede dankzij de verordening van het Bosschap. Wat betreft de letterzetter (*Ips typographus* L.) moeten wij iets voorzichtiger zijn. Konden wij in 1979 voor het eerst een aantasting uit Brabant melden, dit jaar werd er een opstand op de Hoge Veluwe door dit insect aangetast. Waarschijnlijk voelt de letterzetter zich iets beter thuis

in onze bossen dan de lariksbastkever, die na de stormen van 1972/1973 een totaal nieuwe verschijning was in ons land. Dit in tegenstelling tot de letterzetter welke vòòr die tijd ook wel eens werd gemeld.

Voor de namen van insecten en mijten is gebruik gemaakt van de nomenclatuur die door Carter (2), Doom (3), Lempke (4) en Schwenke et al (5) wordt aangehouden. Voor de namen van de houtgewassen is Boom (1) geraadpleegd.

Soortsgewijze specificatie van de plaatsen met zware en matige aantastingen.

Kevers (Coleoptera)

Snuitkevers (Curculionidae).

Grote dennesnuitkever (Curculio abietis L.)

zwaar: Speulderbos op Europese lariks; Erp (gemeente bos) op fijnspar

matig: Nijreesbos (Almelo) op fijnspar; Borger, Sprielderbos, Het Loo, Asten en Bakel op douglas; Terschelling, Asten en Bakel op Pinus

Bladsnuitkevers (Phyllobius spp.)

matig: Texel op linde

Denneknopsnuitkevers (Strophosomus spp.)

matig: Norg op inlandse eik

Bladhaantjes (Chrysomelidae)

Elzehaantje (Agelastica alni L.)

zwaar: Koewacht, Utrecht (div.), Waalre (Hutdijk), en Vlaardingen

matig: Amstelveen (div.), Karnemelkpolder (op hazelaar), Haarlem, Schuinesloot, Heemstede, Vroongronden, bij de Grevelingendam (strand), Vught

Lochmaea caprea L.

zwaar: op berk in de boswijk Ommen

Wilgehaantjes (Phyllodecta spp.)

matig: Schalkwijk (Haarlem) op *Salix purpurea*

Sneeuwalhaan (Pyrrhalta viburni Payk.)

zwaar: Apeldoorn-Z., Heerde en Wapenveld

Heidekever (Lochmaea suturalis Thoms.)

zwaar: Dwingeloose Heide, Terhorsterzand, Bergen (N.H.), Sprielderbos, verspreid over Het Gooi, Dellebuurtsterheide, Bakkeveen, Schapenpoel (Elsloo), Besthmenerberg (Ommen), Wellerlooi, Hamert, Vredepeel, verspreid over N. Limburg, Heerde, Nisterode

Scarabaeidae (bladsprietkevers)

Gewone meikever (Melolontha melolontha L.)

matig: Hoog Soeren op douglas en fijnspar

Boktorren (Cerambycidae)

Grote populierboktor (Saperda carcharias L.)

matig: Utrecht (Kanaleneland)

Bastkevers (Scolytidae)

Zwarte dennebastkever (Hylastes ater Payk.)

zwaar: Bakel, Asten op Pinus en douglas

Lariksbastkever (Ips cembrae Heer)

matig: Borger

Letterzetter (Ips typographus L.)

zwaar: Hoge Veluwe

matig: Odoorn

Essebastkever (Leperisinus varius F.)

matig: Lingebos (Vuren)

Iepespintkevers (Scolytus spp.)

zwaar: verspreid door Friesland, het Gooi en Zuid-Limburg, Maastricht, Vijlenerbos, Bemelen, Leiden e.o.

matig: Koningshof

Dennescheerder (Tomiscus piniperda L.)

zwaar: in gestapeld hout te Kootwijkerveen, Zuiderbos, Middelharbos, Sprielderbos, Nunspeet (Pasopweg), Sanderbos; verder op de Sallandse Heuvelrug en op verschillende plaatsen op Terschelling

matig: in gestapeld hout te Sleenerzand; verder in Heemstede-Groenendaal, Koningshof, Schaarsbergen.

Grestrepte sparrehoutkever (Xyloterus lineatus Oliv.)

matig: Veldersbosch in fijnspar en groveden

Xyloterus domesticus L.

matig: Veldersbosch in eik

Ongelijke houtkever (Xyletorus dispar F.)

matig: Roggebotssluis in esdoorn

Vlinders (Lepidoptera)

Houtrupsen (Cossidae)

Wilgehoutrups (Cossus cossus L.)

zwaar: Lisse (populier), Reuver (inlandse eik)

matig: Oosterend (els), Gouda (wilg, populier, els), Haarlem (populier), Borger (eik, populier), Eeseveen (eik, populier), Buinen (eik, populier), Wenum (populier)

Mineermotten (Lyonetiidae)

Populiermineermot (Paraleucoptera sinuella Rtti.)

zwaar: Terborg

matig: Roeventer Peel en tussen Gemonde en St. Michielsgestel

Wesplinders (Sesiidae)

Populierglasvlinder (Paranthrene tabaniformis Rott.)

zwaar: Wenum (kwekerij)

Horzelvlinder (Sesia apiformis Cl.)

zwaar: Vlaardingen, Lexkesveer

matig: Wijde Wormer, Noordvaart (Schermer), Haarlem, Wenum

Spinselmotten

Spinselmot (Yponomeuta spp.)

zwaar: op *Prunus padus* te Amstelveen (Thijssepark),

Scherpenzeel, boswachterij Urk, Hoogezand, Zorgvlied, a/d RW tussen Best en Liempde en te Gasselte; op kardinaalsmuts in het Amsterdamse Bos, Castricum, Heemskerk en Zwaanshoek; op wilg te Etersheim en op Gelderse roos te Munsel (Boxtel)
matig: op kardinaalsmuts te Amsterdam-N., Koningshof en het gem. duinterrein van Driehuis; op wilg in Bennekom en de ZO-Beemster

Kokerrupsen (Coleophoridae)

Lariksbotje (Coleophora laricella Hb.)

zwaar: Bergherbos, Bakkeveen, Odoorn, Appelscha, Schoonloo, Sleenerzand, Gees, Westerwolde, verspreid door NW-Drenthe, Loenermark, Borger, De Eese, Emmerhout, Staphorst

matig: Berkenheuvel (Diever), Dwingeloose Heide, Appelscha, Gieten, Mastbos, Ruinen, Dwingeloo, Vlederveld, Grolloo, Hooghalen, Hardenberg, Staphorst

Bladrollers (Tortricidae)

Heggebladroller (Archips rosana L.)

zwaar: begraafplaats NW-Amsterdam (Dr.) op loofhout

matig: gem. duinterrein Driehuis op duindoorn

Dennelotrups (Rhyacionia buoliana Den. et Schiff.)

zwaar: Gieten

matig: Gieten, Appelscha (P. contorta); Ulvenhoutse Bos, Rinsumageest (groveden)

Groene eikebladroller (Tortrix viridana L.)

zwaar: Gravenallee (Almelo), St. Anthonis, Het Woudhuis, Noord-Houdringe, Achterhoek, Ruinen (Tellingbos), Dwingeloo, Kuinderbos, Voorsterbos, Urk, Hardenberg, Have, Lovink, Huis Bergh, Hackfort, Suiderras, Joppe, Verwolde, Nettelhorst, Medler, De Wiersse, Onstein, Gooisch Natuurreservaat, Deelerwoud, Dochterenseweg, Lage weg, Velhorst, Bakkeveen, Gaasterland, Rijsterbos, Zeesse, Tjongervallei (div.), Grijsoord, Norg, Onzalige Bos, Groot Bylaer, Hoenderloo, Doorwerth, Nijberkoop (Boschhoeve), Winterswijk, De Zoom en De Grote Peel

matig: Warnsborn, Bergen (N.H.), Bakkum, Staphorst, Bergherbos, 't Menink, 't Kervel, Baak, Kootwijk, Tjongervallei (div.), Schaarsbergen, Kempkensbergse bossen, Oostereng, Buskersbos en Het Leudal

Spanrupsen (Geometridae)

Agriopsis aurantiaria Hb.

zwaar: Grolloo, Schoonloo op lariks en beuk; sporadisch op eik

Grote wintervlinder (Erannis defoliaria Cl.)

zwaar: Berghuizen (Dr.), Ruinerwold, Dwingeloose Heide, "Have", "Lovink", Deelerwoud, Dochterenseweg, Lage Weg, "Velhorst", Tjongervallei, Schoonloo, Norg, "Groot Bylaer", Nijberkoop (Boschhoeve), allen eik; Lauwersoog (populier, iep, es, meidoorn en esdoorn)

matig: op eik te Kootwijk, Tjongervallei, Oostereng en Robbenoord

Kleine wintervlinder (Operophtera brumata L.)

zwaar: Ruinen (Tellingbos), Dwingelo, Have, Lovink, Gooisch Natuurreservaat, Deelerwoud, Dochterenseweg, Lage Weg, Velhorst, Tjongervallei, Grijsoord, Schoonloo, Weg, Groot Bylaer, Hoenderloo, Nijberkoop (Boschhoeve), Berghuizen en Ruinerwold, allen op eik; op populier: Lauwersoog, Terborg, Slangenburg, Hummelo, Diever, Havelte en langs RW van Best-Boxtel op es

Operophtera fagata L.

zwaar: Lauwersoog (populier)

Spinners (Lymantriidae)

Bastaardsatijnvlinder (Euproctis chrysorrhoea L.)

zwaar: RW 19 (Beneluxtunnel) op meidoorn en veldiep, Numansdorp (oprit Haringvlietbrug) op meidoorn; Overveen (Koningshof), Grevelingen, Driehuis op eik; IJmuiden, Vlaardingen en Rijnsburg op diverse houtsoorten

matig: Vlagberg (N.Br.) op eik, Gouda op diverse houtsoorten

Satijnvlinder (Leucoma salicis L.)

zwaar: langs RW 12 tussen Zoetermeer en Bleiswijk, langs de wegen Scheemda-Winschoten, Gieten-Veendam (rond Wildervank), St. Annaland-Oud Vossemeer, Zuidbroek-Scheemda en Nieuwolda-Wagenbergen; verder bij Nieuw-Namen (Z), Grauw (Z) en de Kuinderweg

matig: langs RW 12 ten westen van Zoetermeer en tussen Bleiswijk en Waddinxveen; ook langs de wegen Hoogezand-Zuidbroek en Gieten-Veendam tussen Veendam en Wildervank; op diverse plaatsen in de boswijd Urk en de Hollandse Hout

Plakker (Lymantria dispar L.)

zwaar: Kempkensbergse bossen (Vredepeel) op inlandse en Amerikaanse eik, lariks, berk, Corsicaanse den en groveden; Deurne op Amerikaanse eik, berk, Corsicaanse den en groveden; de Amerikaanse eiken langs de weg van Someren naar Heeze

Nonvlinder (Lymantria monacha L.)

zwaar: op fijnspar en groveden bij Reusel (N.Br.)

Vliesvleugeligen (Hymenoptera)

Bladwespen (Tenthredinidae)

Lindebladwesp (Caliroa annulipes Kl.)

zwaar: Hoogezand

matig: Haarlem, Schiedam

Sparrebladwesp (Pristiphora abietina Christ.)

zwaar: Bakkeveen (sitka), Tjongervallei div. (sitka en fijnspar), verspreid over N.-Limburg (fijnspar) en de Baakse Kamp (fijnspar)

matig: Staphorst (fijnspar), Tjongervallei (fijnspar en sitka), Westerwolde (fijnspar en sitka) en Zeijlen

Dennebladwespen (Diprionidae)*Gewone dennebladwesp (Diprion pini L.)*

zwaar: Emmen (P. nigra), Emmercompascuum en Tjongervallei (groveden)

matig: Tjongervallei (groveden)

Rode dennebladwesp (Neodiprion sertifer Geoff.)

zwaar: Gieten, Tjongervallei (groveden), Emmen, Emmercompascuum (P. nigra), Zwolse Bos (grove-en Corsicaanse den)

matig: Exloërkijl, Tjongervallei en Westerwolde (groveden)

Tweevleugelligen (Diptera)**Mineervillegen (Agromyzidae)***Hulstvlieg (Phytomyza ilicis Curt.)*

matig: Schiedam

Blad- en schildluizen (Homoptera)**Bladluizen (Aphididae)***Groene sparreluis (Elatobium abietinum Wik.)*

zwaar: Voorburg (blauwspaar), Borger, Woold, Ruinen, district Helmond, Gooisch Natuurreservaat (Dassenbos), Postweg (Venlo)

matig: Hardenberg, Texel, Waalre (Treeswijk), Ballenzuil

Bladluizen (Callaphidae)*Lindebladluis (Eucallipterus tiliae L.)*

zwaar: Amsterdam, Goes

matig: Vught

Stam- of takluizen (Lachnidae)*Schizolachnus pineti Fa.*

zwaar: Leersum

matig: Boekenderbos (P. nigra en groveden)

Cinara spp.

zwaar: Ernst (f.s.), Loenen (f.s.)

matig: Oss (Abies)

Wolluizen (Adelgidae)*Douglaswolluis (Adelges cooleyi Gill)*

zwaar: Appelscha

matig: Borger, Gieten, Hardenberg, Appelscha, Oss

Sparappellgalluis (Adelges abietis L.)

zwaar: district Helmond

Bladgalvormers (Pemphigidae)*Appelbloedluis (Eriosoma lanigerum Hausm.)*

zwaar: Goes

Wollige slawortelluis (Pemphigus bursarius L.)

matig: Emmen

Thelexidae*Schimmelluis (Phloeomyzus passerinii Sign.)*

zwaar: Gemonde - St. Michielsgestel

Schildluizen (Eriococcidae)*Esseschorsluis (Pseudochermes fraxinii Klth.)*

matig: Haarlem, Hoogezand

Wollige beukestamluis (Cryptococcus fagisuga Lind.)

matig: Gaasterland, Schoonloo, Berkenheuvel

Schildluizen (Kermesidae)*Kermes quercus L.*

zwaar: Oosterhof (Ov.) op inlandse eik

Acarl (mijten)**Spintmijten (Tetranychidae)***Lindespintmijt (Eotetranychus tiliarum Herm.)*

zwaar: Haarlem, Amsterdam

Rupsen van de plakker op Amerikaanse eik (Vredepeel).

Galmijten (Eriophyidae)

Aceria fraxinivora Nal.

zwaar: Zuiderpark (Den Haag) op es

Literatuur

- Boom, B. K., 1978. Nederlandse dendrologie. Flora der cultuurgewassen. Veenman, Wageningen.
- Carter, C. J., 1971. Conifer woolly aphids (Adelgidae) in Britain. Forestry Comm. Bull. nr. 42, London.
- Doom, D., 1969. Schadelijke bosinsekten. Bosbescherming 1, Pudoc, Wageningen (33-166).
- Lempke, B. J., 1976. Naamlijst van de Nederlandse Lepidoptera. Wetens. Med. Kon. Ned. Natuurhis. Vereniging nr. 21, Hoogwoud.
- Schwenke, W. et al., 1974. Die Forstschädlinge Europas. Parey, Hamburg.

Summary

Most data for this annual survey of infestations by insects and mites on trees and shrubs were supplied by cooperators, located in different parts of the country. The data are summarized in Tables 1 and 2.

- The geometrid *Agriopsis aurantiaria* Hb. defoliated about 70 ha of Japanese larch and several rows of beech near Grolloo and Schoonloo. Both species resprouted later in the season. In November large numbers of moths were observed; additional damage by this insect may be expected in 1981.
- In various places in "De Peel" the gypsy moth (*Lymantria dispar* L.) caused heavy damage. The caterpillars defoliated about 110 ha of Scots pine and Corsican pine, oak, larch and birch near Vredepeel and Deurne. Also rows of *Quercus rubra* L. along the road Someren-Heeze suffered heavily. Near Mariapeel the gypsy moth caused light damage on poplar and birch.
- Near Reusel, on the border between Belgium and the Netherlands, the nun moth (*Lymantria monacha* L.) defoliated 1 ha of Scots pine and Norway spruce. On Belgian territory the attack was more severe. However, the outbreak collapsed totally; only few larvae pupated and no moths were found.
- All over the country the green oak leaf-roller moth (*Tortrix viridana* L.) caused defoliation of *Quercus* spp., frequently in association with the winter-moths *Erannis defoliaria* Cl. and *Operophtera brumata* L. The two winter-moth species were also responsible for the defoliation of other deciduous trees.
- Due to attacks by the heather leaf-beetle (*Lochmaea suturalis* Thoms.) extensive areas of moorland in the provinces of Friesland, Drente, Noord-Holland, Overijssel, Gelderland and Limburg turned brown in August and September.
- Two rows of oak near the castle "Oosterhof", Rijsen Ov., were infested by the scale *Kermes quercus* L.. The trees looked healthy and no harmful effects

were noted. The literature on this insect is brief. It is only the third time since 1946 that an infestation by this scale has been reported in our country.

- *Picea* spp. throughout the country suffered from attacks by the green spruce aphid (*Elatobium abietinum* Wik.). The damage, consisting of browning and dropping of older needles, varied from light to mostly heavy.
- The fox-coloured sawfly (*Neodiprion sertifer* Geoffr.) and the spruce sawfly (*Pristiphora abietina* Christ.) caused heavy damage on *Pinus* spp. and *Picea* spp. locally. The damage by these sawflies seems to increase.
- In several stands of poplar in Eastern and Southern Flevoland as well as in North Brabant many trees were covered by the woolly poplar aphid (*Phloeomyzus passerinii* Sign.). Especially 'Dorskamp' poplars were attacked severely.
- In spring mass outbreaks were noticed of the larch leaf-miner (*Coleophora laricella* Hb.) and *Schizolachnus pineti* Fa. (Homoptera: Lachnidae).
- Populations of the brown tail moth (*Euproctis chryorrhoea* L.) and the larch bark beetle (*Ips cembrae* Heer) seems to decline. Vigilance against further spreading of the spruce bark beetle (*Ips typographus* L.) is still necessary.

Tabellen/Tables 1, 2: p. 179-183

Tabel 1 De in 1980 opgetreden insecten en mijten, gerangschikt naar het beschadigde gewas
 Table 1 Infestations by insect and mites in 1980, grouped according to their host plants

loofhout <i>broadleaved trees</i>	aangetast door <i>attacked by</i>		
Acer sp.	Erannis defoliaria Cl.	—	grote wintervlinder
	Euproctis chrysorrhoea L.	—	bastaardsatijnvlinder
	Operophtera brumata L.	—	kleine wintervlinder
	Xyleborus dispar F.	—	ongelijke houtkever
Aesculus sp.	Phyllobius sp.	—	bladsnuitkever
Alnus glutinosa Vill.	Agelastica alni L.	—	elzehaantje
	Cossus cossus L.	—	wilgehoutrups
	Euproctis chrysorrhoea L.	—	bastaardsatijnvlinder
Amelanchier Med.	Euproctis chrysorrhoea L.	—	bastaardsatijnvlinder
	Operophtera brumata L.	—	kleine wintervlinder
Betula sp.	Lochmaea caprea L.	—	
	Lymantria dispar L.	—	plakker
Calluna vulgaris Hull.	Lochmaea suturalis Thoms.	—	heidekever
Corylus sp.	Agelastica alni L.	—	elzehaantje
Crataegus sp.	Erannis defoliaria Cl.	—	grote wintervlinder
	Euproctis chrysorrhoea L.	—	bastaardsatijnvlinder
	Yponomeuta padella L.	—	spinselmot
Euonymus sp.	Yponomeuta cagnagella Hb.	—	spinselmot
Fagus sylvatica L.	Agriopis aurantiaria Hb.	—	
	Cryptococcus fagisuga Lind.	—	wollige beukestamluis
Fraxinus sp.	Aceria fraxinivora Nal.	—	galmijt
	Erannis defoliaria Cl.	—	grote wintervlinder
	Leperisinus varius F.	—	essebastkever
	Operophtera brumata L.	—	kleine wintervlinder
	Pseudochermes fraxini Klth.	—	esseschorluis
Hippophae rhamnoides L.	Archips rosana L.	—	heggebladroller
	Euproctis chrysorrhoea L.	—	bastaardsatijnvlinder
Ilex sp.	Phytomyza ilicis Curt.	—	hulstvlieg
Malus Mill.	Euproctis chrysorrhoea L.	—	bastaardsatijnvlinder
Populus sp.	Cossus cossus L.	—	wilgehoutrups
	Erannis defoliaria Cl.	—	grote wintervlinder
	Leucoma salicis L.	—	satijnvlinder
	Lymantria dispar L.	—	plakker
	Operophtera brumata L.	—	kleine wintervlinder
	Operophtera fagata L.	—	
	Paraleucoptera sinuella Rtti.	—	populiemineermot
	Paranthrene tabaniformis Rott.	—	populierglasvlinder
	Pemphigus bursarius L.	—	wollige slawortelluis
	Phloeomyzus passerinii Sign.	—	schimmelluis
	Phylloctea spp.	—	wilgehaantjes
	Saperda carcharias L.	—	grote populierboktor
Saperda populnea L.	—	kleine populierboktor	
Sesia apiformis Cl.	—	horzelvlinder	
Prunus sp.	Euproctis chrysorrhoea L.	—	bastaardsatijnvlinder
	Yponomeuta evonymella L.	—	spinselmot
Quercus sp.	Agriopis aurantiaria Hb.	—	
	Cossus cossus L.	—	wilgehoutrups
	Erannis defoliaria Cl.	—	grote wintervlinder
	Euproctis chrysorrhoea L.	—	bastaardsatijnvlinder
	Kermes quercus L.	—	
	Lymantria dispar L.	—	plakker
	Operophtera brumata L.	—	kleine wintervlinder
	Strophosomus melanogrammus Forst.	—	denneknopsnuitkever
Tortrix viridana L.	—	groene eikebladroller	
Xyloterus domesticus L.	—		

Vervolg tabel 1/table 1 ctd.

Rosa sp.	Euproctis chrysorrhoea L.	-	bastaardsatijnvlinder
Salix sp.	Cossus cossus L.	-	wilgehoutrups
	Phyllodecta spp.	-	wilgehaantjes
	Yponomeuta rorrella Hb.	-	spinselmot
Sorbus sp.	Euproctis chrysorrhoea L.	-	bastaardsatijnvlinder
Tilia sp.	Caliroa annulipes Kl.	-	lindebladwesp
	Eotetranychus tiliaris Herm.	-	lindespintmijt
	Eriosoma lanigerum Hausm.	-	appelbloedluis
	Eucallipterus tiliae L.	-	lindebladluis
	Phyllobius sp.	-	bladsnuitkever
Ulmus sp.	Erannis defoliaria Cl.	-	grote wintervlinder
	Euproctis chrysorrhoea L.	-	bastaardsatijnvlinder
	Scolytus spp.	-	iepespintkevers
Viburnum sp.	Pyrrhalta viburni Payk.	-	sneeuwbalhaan
	Yponomeuta sp.	-	spinselmot
<hr/>			
naaldhout <i>conifers</i>	aangetast door <i>attacked by</i>		
<hr/>			
Abies Mill.	Cinara sp.	-	takluis
	Curculio abietis L.	-	grote dennesnuitkever
Larix decidua Mill.	Curculio abietis L.	-	grote dennesnuitkever
Larix kaempferi Lamb.	Agriopsis aurantiaria Hb.	-	
	Coleophora laricella Hb.	-	lariksmotje
	Curculio abietis L.	-	grote dennesnuitkever
	Ips cembrae Heer	-	lariksbastkever
	Lymantria dispar L.	-	plakker
Picea abies Karst.	Cinara sp.	-	takluis
	Curculio abietis L.	-	grote dennesnuitkever
	Elatobium abietinum Wlk.	-	groene sparreluis
	Ips typographus L.	-	letterzetter
	Lymantria dispar L.	-	plakker
	Lymantria monacha L.	-	nonvlinder
	Melolontha melolontha L.	-	gewone meikever
	Pityogenes chalcographus L.	-	koperetser
	Pristiphora abietina Christ.	-	sparrebladwesp
	Xyloterus lineatus Oliv.	-	gestreepte sparrehoutkever
Picea sitchensis Carr.	Elatobium abietinum Wlk.	-	groene sparreluis
	Pityogenes chalcographus L.	-	koperetser
	Pristiphora abietina Christ.	-	sparrebladwesp
Picea omorika Bolle	Elatobium abietinum Wlk.	-	groene sparreluis
Picea pungens Engelm. var. glauca	Elatobium abietinum Wlk.	-	groene sparreluis
Pinus sylvestris L.	Curculio abietis L.	-	grote dennesnuitkever
	Diprion pini L.	-	gewone dennebladwesp
	Hylastes ater Payk.	-	zwarte dennebastkever
	Lymantria dispar L.	-	plakker
	Lymantria monacha L.	-	nonvlinder
	Neodiprion sertifer Geoffr.	-	rode dennebladwesp
	Petrova resinella L.	-	harsbuitrups
	Rhyacionia buoliana Den. et Schiff.	-	dennelotrups
	Schizolachnus pineti Fa.	-	
	Tomizolachnus pineta L.	-	
	Xyloterus lineatus Oliv.	-	dennescheerder
		-	gestreepte sparrehoutkever
Pinus contorta Dgl.	Rhyacionia buoliana Den. et Schiff.	-	dennelotrups

Vervolg tabel 2/table 2 ctd.

		Friesland	Groningen	Drenthe	Overijssel	Gelderland	Utrecht	Noord-Holland	Zuid-Holland	Zeeland	Noord-Brabant	Limburg
Cossidae (houtrupsen)												
	<i>Cossus cossus</i> L.	-	wilgehoutrups	b		bc	b	b	ab			a
Geometridae (spanrupsen)												
	<i>Agriopsis aurantaria</i> Hb.											
	<i>Erannis defoliaria</i> Cl.	-	grote wintervlinder	a		A	a	Abc	b			
	<i>Operophtera brumata</i> L.	-	kleine wintervlinder	abc		Ac		Abc	ac		a	
	<i>Operophtera fagata</i> L.			a								
Lymantriidae (spinners)												
	<i>Euproctis chrysorrhoea</i> L.	-	bastaardvlinder					ac	Ab		bC	
	<i>Leucoma salicis</i> L.	-	satijnvlinder			Abc		ab	a		a	ac
	<i>Lymantria dispar</i> L.	-	plakker								a	
	<i>Lymantria monacha</i> L.	-	nonvlinder								a	
	<i>Orgyia antiqua</i> L.	-	witvlakvlinder						a			
Lyonetiidae (mineermotten)												
	<i>Paraleucoptera sinuella</i> Rtt.	-	populiermineermot				a				b	b
Sesiidae (wespylinder)												
	<i>Paranthrene tabaniformis</i> Rott.	-	populierglasvlinder				a					
	<i>Sesia apiformis</i> Cl.	-	horzelvlinder			ab		b	a			
Tortricidae (bladrollers)												
	<i>Archips rosana</i> L.	-	heggebladroller					bc			c	
	<i>Petrova resinella</i> L.	-	harsbuilrups								c	
	<i>Rhyacionia buoliana</i> Den.et Schiff.	-	dennelotrups	bC		a		c			b	
	<i>Tortrix viridana</i> L.	-	groene eikebladroller	Abc		Ac	Abc	Ab	a	abc	a	Abc
Yponomeutidae (spinselmotten)												
	<i>Yponomeuta</i> spp.	-	spinselmot		a	ac	a	ab	Ab		aC	
Hymenoptera (vliesvleugeligen)												
Diprionidae (dennebladwesp)												
	<i>Diprion pini</i> L.	-	gewone dennebladwesp	ab		a						
	<i>Neodiprion sertifer</i> Geoffr.	-	rode dennebladwesp	ab	b	ab		b				
Tenthredinidae (bladwespen)												
	<i>Caliroa annulipes</i> Kl.	-	lindebladwesp		a			b	b		c	
	<i>Pristiphora abietina</i> Christ.	-	sparrebladwesp	Abc	b	b	b	ac				a
Diptera (tweevleugeligen)												
Agromyzidae (mineervliegen)												
	<i>Phytomyza ilicis</i> Curt.	-	hulstvlieg						b			
Homoptera (bladluizen en verwanten)												
Adelgidae (wolluizen)												
	<i>Adelges abietis</i> L.	-	sparappelgalluis								a	
	<i>Adelges cooleyi</i> Gill.	-	douglaswolluis	ab		b	b	c			b	
Aphididae (bladluizen)												
	<i>Elatobium abietinum</i> Wlk.	-	groene sparreluis	c		a	bc	a	ab	a	bC	ab
Callaphididae (bladluizen)												
	<i>Eucallipterus tiliae</i> L.	-	lindebladluis						ac		bc	a
Coccidae (schildluizen)												
	<i>Cryptococcus fagisuga</i> Lind.	-	wollige beukestamluis	bc			abc				c	
	<i>Pseudochermes fraxini</i> Klth.	-	esseschorsluis		b				b			
Kermesidae												
	<i>Kermes quercus</i> L.						a					

Vervolg tabel 2/table 2 ctd.

	Friesland	Groningen	Drenthe	Overijssel	Gelderland	Utrecht	Noord-Holland	Zuid-Holland	Zeeland	Noord-Brabant	Limburg
Lachnidae (stam- of takluizen)											
<i>Cinara</i> spp.					a					b	
<i>Schizolachnus pineti</i> Fa.						a					b
Pemphigidae (bladgalvormers)											
<i>Eriosoma lanigerum</i> Hausm.			– appelbloedluis								a
<i>Pemphigus bursarius</i> L.			– wollige slawortelluis	b							
Thelaxidae											
<i>Ploeomyzus passerinii</i> Sign.			– schimmelluis		c					a	
Acari (mijten)											
Eriophyidae (galmijten)											
<i>Aceria fraxinivora</i> Nal.								a			
Tetranychidae (spintmijten)											
<i>Ectetranychus tiliarum</i> Herm.			– lindespinmijt				a				

In memoriam Mr. L. J. Schiethart

Geheel onverwacht overleed op 18 februari 1981 Wiet Schiethart.

Hij viel zo maar plotseling weg tijdens een van de uitstapjes, die hij als 65-plusser – eindelijk gepensioneerd en iets minder druk bezet – zo graag maakte. Om te kunnen genieten van de dingen: van kunst, architectuur, muziek, film en fotografie.

Hij was een jurist in hart en nieren en één van de weinige juristen, die erg goed op de hoogte was van de wetgeving op het gebied van de bosbouw. Niet alleen omdat hij in de vele jaren, dat hij jurist was bij Heidemij Beheer N.V., nu eenmaal met bosbouw, beheer en dus met de agrarische wetgeving te maken had. Maar ook omdat dit juridische deelgebied zijn bijzondere belangstelling had.

Steeds als de bosbouw een beroep op hem deed, probeerde hij te helpen en steeds had hij dan een waardevolle inbreng, hetzij met onderzoek, publicaties, Bosschap-commissies bijvoorbeeld op fiscaal ge-

bied, vroeger met het bosbouw-zakboekje, en – last not least – 25 jaren lang het Secretariaat van de Stichting "Bosbouw Praktijk Onderwijs", d.w.z. vanaf de oprichting in 1954. Later volgde de samenvloeiing van deze Stichting met de Stichting "Landelijk orgaan voor het Leerlingwezen in de Bosbouw", en volgde de incorporatie van de cultuurtechniek in het praktijkonderwijs.

De opzet, de nieuwe structuur en statuten . . . het waren zijn geesteskinderen. Hij heeft zeer recent nog een goed gedocumenteerde terugblik geschreven over dit 25-jarig jubileum. In 1974 viel hem de onderscheiding Ridder van Oranje Nassau ten deel.

Allen, die met hem hebben gewerkt, weten dat Wiet een bescheiden, beminlijk en kundig mens was, een goed vriend met milde humor. Wij bosbouwers zullen vaak nog aan hem denken.

Wij wensen zijn gezin veel kracht toe.

A. A. C. van Leeuwen.